

DŽEJMS
PATERSON

i Met
Eversmen

**TAJNI
ŽIVOT
KNJIŽARA i
BIBLIOTEKARA**

istinite priče
o magiji čitanja

Prevela
Branislava Radević-Stojiljković

■ Laguna ■

Naslov originala

James Patterson

and Matt Eversmann

with Chris Mooney

THE SECRET LIVES OF BOOKSELLERS AND LIBRARIANS

– TRUE STORIES OF THE MAGIC OF READING –

Copyright © 2024 by James Patterson

This edition arranged with Kaplan/DeFiore Rights
through Graal Literary Agency.

Translation copyright © 2025 za srpsko izdanje, Laguna

Sadržaj

Napomena autora 7

PRVI DEO

*Da bi bio knjižar,
moraš igrati ulogu detektiva 9*

DRUGI DEO

*Mogao bih da razgovaram o
knjigama večno 67*

TREĆI DEO

*Ne mogu da zamislim šta ljudi rade bez
knjiga u svom životu. 125*

ČETVRTI DEO

*Nije važno šta voliš da čitaš
sve dok voliš da čitaš. 187*

PETI DEO

*Samo još jedno poglavlje, molim te,
samo još jedno poglavlje. 245*

Napomena autora

Upravo sada držite knjigu u rukama. Ili možda slušate neku knjigu. Ako živite u Americi, vi ste samo jedan od pet koji *može* da čita knjigu i zapravo *ima naviku* da čita knjige. Po mome mišljenju, ta statistika je distopijska.

Mi u Americi podstičemo svakoga starijeg od osamnaest godina da glasa na izborima, ali samo 15 procenata birača čita knjige. Nas samo 15 procenata izvodi radnju koja inspiriše, podržava i jača zdrav razum, oblikuje empatiju, tako što provodimo vreme u umu nekog drugog.

Srećom – a uprkos mobilnim telefonima, uprkos video-igrama, uprkos kockanju i pornografiji na internetu, uprkos trenutnoj oluji kratkovidih politika – navika čitanja knjiga još nije na rubu da izumre.

Nije još.

U tome nemalu ulogu imaju radnici elitnih odreda na prvoj liniji fronta, ljudi koji drže tu liniju, a ponekad čak i preokrenu nadmoć u svoju korist. Govorim o hiljadama knjižara i bibliotekara koji rade puno radno vreme da održe čitanje u životu, a dobijaju malo priznanja za sve što čine.

Današnji knjižari i bibliotekari nisu stereotipi iz komičnih televizijskih serija koji te sa osuđivanjem pogledaju kad doneseš najnoviji bestseler na pult, ili koji stišavaju preterano poletne tinejdžere kako bi bilo tiho kao u crkvi sa šezdeset metara razdaljine.

Današnji knjižari i bibliotekari izuzetno dobro razumeju i motivišu korisnike. Naoružani saosećanjem, duhovitošću, pameću i profesionalnim znanjem i umećem, uzimaju pod svoje one zbunjene, uplašene, frustrirane, i pomažu im da budu pronicljiviji, perceptivniji i senzibilniji za pravdu. To što oni rade od presudne je važnosti za ovu zemlju, a naročito sada. Oni u srcu i duši shvataju da je *na početku bila reč*.

Iz dana u dan, oni nalaze pravu knjigu za pravu osobu, i čineći to pomažu spasavanju ljudskih života i svih nas kolektivno. A možda i spasavanju zdravog razuma.

Po mome mišljenju, nema plemenitije profesije od knjižarske i bibliotekarske.

Niti ima profesionalaca – kako ćete uskoro ovde pročitati – koji više iznenađuju i inspirišu.

Džejms Paterson

PRVI DEO

*Da bi bio
knjižar,
moraš igrati
ulogu
detektiva.*

Aleksis Skaj

Aleksis Skaj živi u okolini Olbanija, u državi Njujork, i ima dve knjižare koje su dom i knjigama i ljubiteljima knjiga; Buk haus u Stajvesant plazi u Olbaniju, i Market blok buks u centru Troja, u državi Njujork.

„Ah, baš volim ovaj miris“, čula sam kako mušterija kaže prijatelju.

„Koji miris?“, upitao je njegov prijatelj.

„Miris knjižare“, odgovorio mu je. „Ovde miriše na knjige!“

Tiho sam se nasmejala, ali tačno sam znala šta misli. Većina prodavnica knjižarskih lanaca otvara se u tržnim centrima, ili mirišu na kafu – ili i jedno i drugo. Ali kad uđeš u nezavisnu knjižaru, unutra je naročito opojan miris.

Definitivno nije dostupan onlajn.

Krenula sam ka prednjem delu radnje da uzmem kutiju s knjigama, i kupac me je spazio.

„Izvinite“, rekao je, podižući mobilni telefon. „Treba mi ova knjiga.“

„O kojoj knjizi je reč?“

„Ova, iz intervju a koji je ova žena upravo postovala.“ Okrenuo se prema prijatelju i rekao: „Ne znam ko im je zadužen za društvene mreže, ali ovo je prava stvar.“

Pogledala sam u klijentov telefon. „Ali to sam ja!“

Oboje smo se nasmejali.

Ovo je mala nezavisna prodavnica. Nemamo menadžera radnje. Ja radim povrat robe. Ja radim na nabavci. Ja preuzimam robu. Ja vodim veb-sajt. Ja se bavim i društvenim mrežama, što apsolutno obožavam, iako nisam tipična ciljna grupa. Hoću reći, svoj prvi nalog na Fejsbuku otvorila sam na koledžu, kad je Fejsbuk još bio veoma važan.

Našla sam knjigu i dala mu je. „Izvolite. Stvarno je dobra.“

„Znam. Gledao sam vaš video“, odvratio je on. „Pet mojih prijatelja su vaši pratioci zato što ja obožavam vaše preporuke. Uvek je to sjajna eklektična mešavina.“

Eto zato volim svoj posao. Srce mi je priključeno za njega.

Mnogi klijenti mi kažu da se isto tako osećaju. *Hej, ko je ova Aleksis? Sviđaju mi se knjige koje preporučuje. Šta je još predložila?*

Volim da prisustvujem uzbuđenju dece kad izlaze iz radnje grleći svoje knjige. Ili kad slučajno čujem da odrasli kažu: „Dugo mi se nije desilo da uzmem knjigu, ali, čoveče, ovu nisam mogao da ostavim. Čitao sam do jedan ujutru.“

Za mene su knjige najbolja vrsta eskapizma. Iako imam master diplomu, jedna od mojih omiljenih knjiga je *Sumrak*. To je jednostavno eskapistička fikcija u najboljem smislu te reči. Svakome svoje, ali moj stav je sledeći: *Čujte, imam dete kod kuće, imam posao s punim radnim vremenom. Predajem. Imam život ispunjen obavezama. Ali neko vreme ne želim da mislim na svoj život ispunjen obavezama.* Dva sata nisam Aleksis u Albaniju. Ja sam u Svetu Odluka, ili sam u Zemlji Čuda, ili u Hogvortsu.

Jednom je ušla jedna devojčica i predložila sam joj svoju omiljenu knjigu. (Autor tvrdi da su moje lične preporuke razlog zbog kojeg je i dalje u štampi.) „To je divna knjiga“, kazala sam devojčici. „Molim te pokušaj da je pročitaš.“

Nedelju dana kasnije, vratila se u radnju i tražila me. Imala sam slobodan dan, ali ona nije htela da je neko drugi usluži. Čim sam došla na posao, čekala me je kod vrata.

„U redu, prošla su dva dana. Šta još preporučujete? Trebaju mi najmanje tri knjige.“

Za neke klijente čak kupujem neposredno – ostavim na stranu knjige za koje znam da će im se dopasti. Imam jednu mušteriju, stariju ženu, koja voli strastvene ljubavne romane sa slobodnijim scenama, i sad njen muž svakog praznika dolazi da joj kupi poklon vaučere i pita da li sam ostavila nešto na stranu.

Kad mu pružim knjige naslagane jedna na drugu, osmehne se i kaže: „Eto zašto kupujem u nezavisnim radnjama.“

Nema ničeg boljeg od te fraze. To je sve što mi je potrebno da čujem.

Živim u Votervlitu, u okolini Olbanija, u državi Njujork, ali odrasla sam zapadno odavde, u jednom gradiću s neverovatnom bibliotekom i lokalnom nezavisnom knjižarom *Misteriz* na glavnoj ulici. Bila sam devojčica sklona nezavisnim radnjama otkad sam dovoljno porasla da trošim nedeljni džeparac na knjige – i mada mi džeparac nije pokrivao ono što sam kupovala, knjižarka nije mogla da mi kaže „ne“. Kunem se da je moj tata sigurno morao da redovno ide tamo da plati ono što sam uzela na crtu.

Nisam inače imala mnogo novca na raspolaganju. Najstarija sam od petoro dece. Moja mama je radila u računovodstvu lokalne fabrike, a tata poseduje biznis sa peskiranim staklom.

Ali moji roditelji su takođe nezasićeni čitaoci. Mama je glavna koordinatorica našeg lokalnog Društva „Džejn Ostin“.

Stoga su se moji roditelji uvek starali da imam ogromnu policu s knjigama u svojoj sobi, a imali su i dogovor s našim lokalnim bibliotekarima: dozvolili su da pozajmim bilo koju knjigu, samo da njih obaveštavaju o tome.

„Aleksis danas čita knjigu za odrasle. Možda biste želeli da porazgovarate s njom.“ Išlo je samo dotle. Niko ništa nije zabranjivao.

Često su mi te knjige za odrasle ionako bile previše složene. Jedna od omiljenih priča moga tate je o tome kako sam jednom, kad sam imala osam godina, podigla pogled s knjige i upitala ga: „Tata, šta je to etar?“

„Izvini, šta?“, odgovorio je, pomalo zbunjen. „Šta to čitaš? Nešto o životinjama ili o nauci, ili tako nešto?“

„O ne, čitam o tome u ovoj sjajnoj knjizi“, kazala sam. „Radi se o dva najbolja prijatelja koji odlaze u neku mitsku zemlju što se zove Las Vegas. Idu u kazino, i u cirkus koji im daje novca. I još nešto, tata. Voze se u nečem što se zove peščani bagi.* Ne znam šta je to, ali želim jedan.“

„O, bože“, rekao je tata. „Čitaš *Strah i prezir u Las Vegasu*?“**

„Je l' to nešto kao *Alisa u Zemlji Čuda* ali za dečake?“

Tata se uhvatio za moje reči kao za slamku i rekao: „Jeste, Aleksis. Upravo o tome je knjiga *Strah i prezir u Las Vegasu*. Reč je o dva prijatelja koji odlaze u Zemlju Čuda. Da. A kad napuniš osamnaest godina, molim te da ponovo pročitaš tu knjigu pa ćemo onda razgovarati drugačije.“

* Vozila s velikim gumama, namenjena vožnji po peščanim dinama na morskoj obali ili po pustinji. (Prim. prev.)

** Publicistički roman Hantera S. Tompsona, iz 1971, poznat po opisima raskalašnog života i upotrebe nezakonitih droga u okviru kulture šezdesetih godina prošlog veka. (Prim. prev.)

Moj prvi posao, pošto sam stekla master diplomu iz istorije umetnosti i muzeologije, bio je u muzeju, ali oni naprosto nemaju dovoljno radnih sati. I zato, kad sam videla da *Borders*, knjižara velikog knjižarskog lanca u tržnom centru, traži radnike, prijavila sam se.

„Zapošljavamo samo radnika na kasi“, rekao mi je Gari, pomoćnik menadžera. „Ali ako se pokažeš, raspoređiću te za crveni sto.“

Mnogo klinaca koji rade u knjižari tamo su samo da bi radili na kasi. Oni ne čitaju. Oni nisu tu zbog knjiga. Tu su bukvalno zato što je to bolji posao nego da radiš na prodaji brze hrane, i ja ih ne krivim. To je veoma dobar posao.

Ispostavilo se, međutim, da je crveni sto mesto gde ljudi poput mene žele da rade. Svi smo imali master diplome studija kao što su filozofija ili ženske studije, i svi smo tu radili zato što volimo knjige. *Borders* je velika korporacija, ali Gari je razmišljao kao da radi u nezavisnoj knjižari. „Želim ljude koji čitaju. Želim ljude koji su zainteresovani. Želim dinamične glasove u radnji. Želim različite ljude u radnji.“

Radila sam tamo otprilike godinu i po kad su me pitali da li želim menadžerski položaj. A onda, baš sutradan, saznali smo da je kompanija *Borders* proglasila bankrot i da će se sve radnje zatvoriti.

„Pa, i dalje želimo da budeš menadžerka.“

Čega? Broda koji tone?

„Razumeš se u nameštaj, radila si u muzeju. Možeš da rukovodiš prodajom sveg nameštaja“, rečeno mi je.

Nameštaj? Razumem se u mahagoni. Razumem se u Stikli.* „Neću više prodavati knjige? Prodavaću samo nameštaj?“

Tačno tako.

* *Stikli* je kompanija poznata po proizvodnji kvalitetnog nameštaja. (Prim. prev.)

I znate šta? *Prodala* sam sav nameštaj. Nijedna druga knjižara *Bordersa* nije se mogla time pohvaliti. Čak sam i bonus dobila.

Među onima kojima sam ga prodala bila je Suzan Novotni. Suzan poseduje *Buk haus*, nezavisnu knjižaru od 600 kvadratnih metara u *Stajvesant plazi*, ogromnom tržnom centru na otvorenom, u Olbaniju. Osim toga, poseduje i *Litl buk haus*, dečju knjižaru odmah pored *Buk haus*a, i *Market blok buks*, manju, elegantniju i bolje organizovanu knjižaru u obližnjem Troju.

„Obožavam *Buk haus*“, kazala sam Suzan kad sam je snabdela s rafovima i kutijama za knjige.

Kasnije sam saznala da je Suzan bila kod Garija i pitala ga: „Ako imaš jednu osobu koju bi predložio za *Buk haus*, za posao s punim radnim vremenom, nekog ko je fleksibilan, nekog ko je dobar radnik, koga bi odabrao?“

„Aleksis, bez ikakve sumnje“, rekao joj je. „Ako možeš da ugrabiš tu devojk, učini to.“

Kad mi je Suzan ponudila posao, odmah sam prihvatila. „Kad se knjižara zatvara?“, upitala me je.

„U četvrtak“, odgovorila sam.

„Možete li da počnete u petak?“, pitala je.

Bilo je to pre jedanaest godina. Odmah me je ugrabila i to je bilo jednostavno neverovatno.

Svi smo se osećali kao članovi porodice u *Buk hausu* i u *Market blok buksu*. Moju kćer Moli su prozvali „knjižarska beba“, jer je rasla među policama i rafovima. Nije bilo toga što ostali zaposleni i ja ne bismo uradili da pomognemo Suzan i knjižarama.

Zaista je dirljivo kako su se ljudi organizovali kad je izbila epidemija korone. Suzan je od prvog dana bila samouverena.

Već na samom početku me je povukla u stranu i kazala: „Mislim da će nas zatvoriti. Ali ne brini. Posao će preživeti ovo. Naša zajednica će to obezbediti. Mi ćemo to obezbediti.“

I, dođavola, jesmo, obezbedili smo. Suzan se izborila za nas, da nam dozvole da primamo narudžbine i vršimo isporuke. „Treba da budemo otvoreni. Mi smo knjižare. Mi smo stubovi zajednice.“

Kad su zatvorili biblioteku, sarađivala je s nekoliko programa da se deci isporuče knjige. I kako su članovi Kluba dečaka i devojčica dostavljali hranu, tako su dostavljali i knjige. Hranu za mozak.

Jednoga dana za vreme karantina, pojavio se neki čovek i počeo da lupa na vrata knjižare. „Mnogo mi je žao, gospodine“, kazala sam mu kroz staklo. „Ne mogu da vam otvorim vrata.“

Priljubio je list papira uz okno. Bio je to ček na 400 dolara. „Ovo je za decu. Za njihove knjige. Molim vas, kupite im knjige.“

Zaplakala sam. „O, bože. Nemate pojma šta ovo znači. Upoznala sam neku od te dece kojoj su potrebne ove knjige. Hvala vam.“

„To je od moje kompanije.“ Onda je izvadio još jedan ček, na 100 dolara, i rekao: „A ovo je od mene lično. Recite Suzan... Dođavola, hvala vam. Hvala vam.“

Velikodušnost zajednice me je oduvala, zato što su se svi borili da opstanu, ali ljudi su ipak nastavili da dolaze, da pitaju: „Koliko knjiga mogu da kupim za decu? Šta možemo da učinimo?“ Posle nekog vremena to je prešlo u: „Kako da vas sad podržimo? Kako da obezbedimo da ostanete otvoreni?“

Ostanite ovde. Kupujte kod nas. Kupujte lokalno. Ne samo u našoj radnji nego u svim ostalim lokalnim, nezavisnim radnjama. Svi mi se trudimo da opstanemo. Ovde smo kao deo vaše zajednice zato što ste vi *naša* zajednica.

Lori Rusan

Lori Rusan je bibliotekarka u Srednjoj školi Luna u San Antoniju, u Teksasu.

„Šta to čitaš? Je l' dobro?“

Podigla sam pogled i videla jednog osmaka kako stoji na autobuskom stajalištu. Bila sam potpuno zaokupljena knjigom *Glas klovna* od Brende Braun Kanari, petparačkim horor romanom u mekom povezu, s drečavim koricama.

Ja sam dete vojnog lica, moja porodica se upravo bila vratila u Teksas posle tri godine, koliko smo živeli u Engleskoj. Engleska je bila mesto gde sam otkrila svoje najnovije omiljene autore – Agatu Kristi i Artura Konana Dojla – čije sam knjige gutala kao luda, uzimala ih iz biblioteke po šest ili sedam odjednom. Živela sam i disala te knjige. Upadala sam u nevolje jer sam donosila knjige za porodični trpezarijski sto. Nisam htela da ih ostavim ni da bih spavala. U ponoć ili u dva ujutru, još bih govorila roditeljima: „Samo još jedno poglavlje.“

Čak i kad bi mi, kao desetogodišnjakinji ili jedanaestogodišnjakinji, promakle nijanse, i dalje sam mislila da su fascinantne.

Glas klovna nije na istom nivou, ali nahvalila sam ga drugu iz razreda, opisala mu zaplet o maloj devojčici i

njenom jezivom lutku klovnu, čak i nagovestila neke scene da zineš od zaprepašćenja.

Upecala su se i sva ostala deca na autobuskom stajalištu. Molili su me da im pozajmim knjigu.

„Važi, ali jedno po jedno“, rekla sam im. Počela sam da pišem spiskove pozajmica, baš kao u biblioteci. Knjiga u mekom povezu prelazila je od deteta do deteta – bila je toliko popularna da sam konačno morala da joj obložim korice samolepljivim providnim papirom kako bih ih zaštitila.

Oduševljeno delim sa drugima ono što čitam.

Rođeni sam bibliotekar.

Međutim, prvo sam se bavila podučavanjem. S obzirom na moju ljubav prema književnosti, mislila sam da najviše smisla ima biti nastavnica engleskog, ali ubrzo sam shvatila da je moja prava želja, i moja strast, da budem školska bibliotekarka. Školski bibliotekari u Teksasu moraju da imaju diplomu master studija i dve godine iskustva u nastavi. Zaista jesam uživala u nastavi, ali time sam mogla da se usredsredim na knjige i ujedno na podučavanje koje volim.

Školska sam bibliotekarka već dvadeset šest godina. Radila sam u osnovnom, nižem srednjem i višem srednjem školstvu. Ali osećam da zaista pripadam nižoj srednjoj školi.

Stariji srednjoškolci su tako zauzeti – svojom dodatnom nastavom i naprednim kursevima, honorarnim poslovima, rasporedima sportskih aktivnosti. Ali mlađi srednjoškolci i dalje imaju vremena da razgovaraju o knjigama. Radoznali su. Imaju više vremena da čitaju. I još žele da im se čita naglas.

Čitav žanr za starije tinejdžere nije zaista postojao kad sam ja bila u njihovom uzrastu. Bilo je, u osnovi, dečjih

knjiga i knjiga za odrasle, i ne mnogo toga između, osim možda Beverli Kliri, Nensi Dru ili Dečakâ Hardi, i Džudi Blum. Pročitala sam sve što je Džudi Blum napisala – čak i *Zauvek*, mada je ta knjiga bila u odeljku za odrasle, pa sam morala da pribavim dozvolu roditelja.

Međutim, kad sam prerasla dečje knjige, moglo bi se reći da sam odmah prešla na knjige kao što su *Ralje*, *Isterivač đavola*, *Užas u Amitvilu*. Ili na romane Džeki Kolins. Sećam se da sam bila s majkom u redu u prodavnici namirnica, i uzela najnoviji ljubavni roman Džeki Kolins, *Holivudski muževi*, lascivnu priču o slavi, bogatstvu i velikoj moći.

„Jesi li sigurna da želiš baš to?“, upitala me je majka, sumnjičava.

„Oh, mama, pa već sam pročitala prvi, *Holivudske supruge*“, rekla sam i nasmejala se.

Sada je to jedan potpuno drugačiji svet. Postoji čitav ogranak u Američkom udruženju bibliotekara posvećen starijim tinejdžerima (Služba za starije tinejdžere Udruženja bibliotekara), sa zasebnim čitalačkim listama i književnim nagradama. Članica sam nekih njihovih komisija za čitanje i stalno tražimo dobro napisane knjige, koje privlače pažnju kolebljivih čitalaca, koje su reprezentativne, koje će biti privlačne za široku publiku. Osim toga, pomažem u odabiru naslova za Čitalačku listu grafičkih novela *Maverik* Udruženja biblioteka Teksasa, za mlađe i starije srednjoškolce.

Nikad nisam čitalački sagorela jer stariji tinejdžeri imaju mnogo različitih žanrova za izbor. I takođe sam obožavateljka audio-knjiga i elektronskih knjiga. Uvek čitam dve ili tri knjige naporedo, bilo na mobilnom telefonu, bilo na ajpedu, koje nosim u torbi. Slušam audio-knjige dok šetam oko jezera i igram igricu *Pokemon Go*. Čak i kad sam u redu za rolerkoster u zabavnom parku *Siks flegs* u Teksasu, ja čitam.

Moji učenici me zovu „hodajući književni blog“. Treba samo da dođu i kažu: „Hej, tražim ovo, ovo i ovo“, a ja ću im naći tuce knjiga koje mogu uzeti u obzir. Uvek im ostavljam slobodu izbora. U redu je ako ne žele da čitaju neke knjige, ili ako ne vole neke knjige.

Podsticanjem dece na čitanje pružamo im alate za bezbednu navigaciju stvarnim svetom i alate da se zaštite. Čitanje im pomaže da kritički razmišljaju i pruža im priliku da saznaju nešto o sebi i o drugima, da razviju empatiju i saosećajnost. Učenici treba da budu u stanju da vide sebe u knjigama, ali i da budu izloženi tuđim iskustvima u knjigama i da uče iz njih. Knjige treba da budu okidači za razgovore. I zato, kad se nađemo pred izazovom da ljudi kažu: „Ne želimo da naša deca čitaju određenu vrstu knjiga“, to je zaista teška situacija.

Nikoga ne treba napadati zbog drugačijeg mišljenja. Svaki razgovor treba da se odvija u atmosferi poštovanja. Mislim, knjige nas tome uče. Ne moramo se slagati u nekim stvarima, ali se možemo složiti oko toga da se ne slažemo, pa tako i radimo. I onda se nešto nauči jer ima nijansi koje možete da izdvojite i da o njima razgovarate.

Ne znam zašto neki odrasli misle da deca nisu sposobna da razumeju i da donose odluke za sebe. Verujte mi, ovi učenici će vam reći šta im se dopada i šta žele i šta im je potrebno.

„Gospođo Rusan! Gospođo Rusan, gospođo Rusan, dođite ovamo!“

Učenica je uletela u biblioteku dozivajući me iz sveg glasa. „Gospođo Rusan, morate da dođete!“

Šta sam uradila? Ista ta devojčica mi je došla nekoliko dana pre toga i nevoljno tražila knjigu za čitanje za čas.

Dala sam joj *Sve američke dečake* od Džejsona Rejnoldsa i Brendana Kajlija.

Stala je ispred mene, i dalje uzbuđena. „Gospođo Rusan, ovo je prva knjiga koju sam pročitala i u kojoj sam *ja*.“ Potpuno je bila ponesena.

Isto se dogodilo sa jednim učenikom. Tokom raspusta za Dan zahvalnosti, odneo je kući gomilu knjiga, uključujući i *Sve američke dečake*.

„Gospođo Rusan“, izjavio je kad se vratio, „pročitao sam ovu knjigu. Onda je i moj brat pročitao ovu knjigu. Onda je moja *baka* pročitala ovu knjigu. I sad ona kaže da će mi kupiti sve što su napisali ovi autori.“

Nema boljeg osećaja od saznanja da sam pomogla u stvaranju ove veze, ne samo kod mog učenika već kod cele porodice.

Džudi Blum

Džudi Blum je poznata autorka knjiga za decu i odrasle, i sa mužem Džordžom Kuperom osnovala je i vodi Buks & buks u Ki Vestu, u Floridi.

Različite knjige nam se obraćaju u različitim periodima života. Ja sad imam osamdeset četiri godine. Znači da sam imala sedamdeset osam kad smo otvorili knjižaru.

Zaključila sam – posle pedeset godina pisanja – da više ne želim da pišem. Ne zato što nema priča. Priča uvek ima. Jednostavno ne želim više da sedim sama u sobi i provedem još pet godina – pod pretpostavkom da mi je ostalo još pet godina – u pisanju još jedne duge knjige.

Jednostavno više ne želim to da radim.

Kad kao pisac dođete u knjižaru, nemate pojma šta se tamo zapravo odvija. Tretiraju vas kao kraljicu, i radite ono što treba da radite, a onda odete. Razgovarate, naravno, s ljudima koji su u knjižari, koji su uvek divni i prijateljski nastrojeni. Ali zaista ne znate sve to.

Kad sam ja odrastala, pedesetih godina prošlog veka, u Elizabetu, u Nju Džersiju, knjige su se još prodavale u robnim kućama. Moja majka je odlazila u radnju *Bamberger* u Njuarku, da naruči tri knjige za koje je videla reklame u novinama – početak serijala *Betsi-Tejsi*, o detinjstvu

najboljih drugarica, od Mod Hart Lavlejs. Te knjige su mi ubrzo postale omiljene.

Do tada sam bila pročitala svih četrnaest knjiga serijala Oz Frenka Bauma. Ne sećam se odakle su bile te knjige. Ne sećam se da sam išla da ih kupim. Za mene su, jednostavno, bile u našoj kući. Mora da mi ih je neko kupio. Uz to sam svake nedelje išla u biblioteku, cela porodica je često odlazila u Knjižaru *Ric* nedaleko od očeve zubne ordinacije u kraju grada koji smo nazivali centrom.

Sećam se da sam početkom školovanja, možda kao mlađa srednjoškolka, sama išla u *Ric* da tamo potrošim džeparac. Bilo je veoma uzbudljivo. Uzimala sam knjigu o Nensi Dru, novu svake nedelje. Pretpostavljam da knjige o Nensi Dru tada nisu bile skupe, ili sam možda štedela novac za njih jer je moj džeparac iznosio oko četvrt dolara.

Volela sam miris u *Ricu*. Volela sam da koračam po knjižari i da dodirujem knjige. I dalje to radim, sedamdeset godina kasnije.

Kad smo se moj muž Džordž Kuper i ja doselili u Ki Vest 1994. godine, mislim da je tamo bilo pet lokalnih knjižara.

Ki Vest predstavlja mnogo toga mnogim ljudima. Kad smo tek bili počeli da dolazimo ovamo dole, iznajmili smo smeštaj na tri meseca kako bih imala vremena da završim pisanje knjige. Sledeće godine je to prešlo u šest meseci. A onda se postavilo pitanje zašto se uopšte vraćamo kad nam se tu zaista sviđa.

Pitajte: „Šta najviše volite u Ki Vestu?“, i svako će vam odgovoriti: „Lepo vreme.“ A onda će reći: „U stvari, ljude.“ Ki Vest je posebno mesto sa eklektičkom grupom aktivnih ljudi. Eto kakvo je to mesto.

Došlo je vreme da Ki Vest više nije imao nijednu nezavisnu knjižaru. Ostali smo bez knjižara, osim jedne koja je imala nekoliko novih knjiga i uglavnom neke preostale od prodaje. Nedostajale su nam nezavisne knjižare.

Vozili smo se kolima po tri i po, četiri sata do Majamija. Naša najdraža knjižara bila je *Buks & Buks* u Koral Gejblsu. Vlasnik je Mičel Kaplan. On vodi i odličan kafe na tom istom mestu, tako da bismo se tu zaustavili da ručamo, a onda i da kupimo neke knjige.

A onda bismo se vratili u Ki Vest, i Džordž je tražio neko mesto koje bi bilo dobro za nezavisnu knjižaru. Potraga se odužila nekoliko godina. Za neka mesta koja bi odabrao govorio je Miču: „Dodi dole da pogledaš.“ Ali zakupi su bili enormno visoki, pa Mič nije mogao da smisli kako da realizuje projekat.

„Ako vas dvoje uspete da pronađete način da dobijete prostor“, rekao je Mič, „biću vam partner. Pomoći ću vam u svakom smislu. Biću vam mentor.“

I tako, kad se ukazao slobodan prostor za radnju u *Studi-osu*, novom kulturnom centru u Ki Vestu, Džordž je odboru predložio da tu bude knjižara. „Vi je vodite“, kazali su oni.

Osnovali smo neprofitnu organizaciju pa ne plaćamo nikakav zakup – tako smo uspeli da to priuštimo. Mičova knjižara *Buks & Buks* nas savetuje i kupuje za nas.

Sve se to desilo brzo, kao u crtanom filmu. Od želje za nezavisnom knjižarom u Ki Vestu došli smo do toga da imamo nezavisnu knjižaru u Ki Vestu, da vodimo nezavisnu knjižaru u Ki Vestu.

Dok smo trepnuli okom, Mič je poslao svoja dva čoveka pa su postavljene police i uneti stolovi. A onda su počele da stižu kutije knjiga.

Nismo znali šta radimo. Nismo još ni opremili radnju kako treba a ljudi su počeli da ulaze sa ulice, da zagledaju u kartonske kutije i govore: „Hoću da kupim ovo. Hoću da kupim ono.“

Jedna od Mičovih najvažnijih dobavljača došla je dole i održala nam brzi kurs iz prodaje knjiga. Nikad neću zaboraviti njen savet.

Moraš doći do ljudi koji su uzbuđeni zbog knjiga, i uzbuđeni zbog kupovine knjiga. I stvarno jesu. To je zapanjujuće. U knjižaru se može ući kroz galeriju, a onda se popeti liftom do divne bašte na krovu, gde organizujemo razne događaje. Odatle se pruža širok pogled od trista šezdeset stepeni, najbolji pogled u celom Ki Vestu. Mislim da je to divno mesto.

I tako je fantazija postala stvarnost. Ono najvažnije što Džordž i ja nismo znali, što nikada nismo mogli ni zamisliti – možda smo naprosto bili naivni – jeste da to obuhvata veoma veliki posao. Imati prodavnicu podrazumeva odgovornost.

U svemu tome preduzimljiva osoba nisam ja. Džordž je. On je poslovna strana knjižare *Buks & buks* u Ki Vestu. Za sebe rado mislim da činim onu kreativnu stranu.

Postavila sam natpis na našu kasu: „Dragi prijatelji knjige, mnogo sam srećna što ste ovde.“ I zaista jesam mnogo srećna što su tu. Ali nisam tu samo da bih ih pozdravljala i nalazila knjige. Radim. Ja sam knjižarka.

„Hej, društvo“, kažem osoblju, našem malobrojnem osoblju, ili našim volonterima. „Mi imamo posao. Mi moramo da prodajemo knjige ovde. Iako smo neprofitna organizacija, ako ne prodamo knjige, ne možemo isplatiti naše zaposlene i ne možemo kupiti još knjiga. Zato treba da prodamo knjige.“

Kad imaš veoma malu radnju, koja raspolaže sa mnogo naslova (7.000), nažalost, knjige moraju da se menjaju. Možemo da vam nabavimo svaku knjigu koja je u štampi, ali kad se knjige ne prodaju, moramo da ih vratimo. To zaista mrzim, ali je neophodno jer ima toliko mnogo knjiga a tako malo prostora. Naučiš to sa druge strane, knjižarske, jer kao pisac ne želiš da ikada vratiš ičiju knjigu.

Naši glavni kupci su turisti, ponekad i turisti koji se vraćaju. To nisu tradicionalni studenti na prolećnom raspustu. To su porodice i ljudi uzbuđeni zbog posete našoj knjižari. I većina njih sada zna da sam ja tamo.

Potpisujem im knjige i slikam se s njima. Mnogo vremena provodim u razgovoru s njima i pomažem im da odluče koja je moja knjiga za koje dete u njihovoj porodici, ili oko izbora mojih knjiga za odrasle. Neki se iznenade i pitaju: „Oh, vi pišete knjige za odrasle?“

Kad neko kaže: „Možete li da mi preporučite dobru knjigu?“, morate da ga pitate: „Dakle, šta volite? Koja vam je poslednja omiljena knjiga?“ Ako čitaju samo krimiće, sjajno što vole krimiće. Imamo odličan odeljak s krimićima. Pokažem im nove trilere izložene na stolu, a onda im kažem: „Možda bi vas zanimala i ova, drugačija knjiga.“

Knjiga u koju sam se zaista zaljubila je debitantski roman Mirande Kauli Heler *Papirna palata*.

Učili smo od naše sestrinske prodavnice u Majamiju da ljudima zaista znače preporuke osoblja. Ali ja ne pišem dobre reklamne preporuke za knjige. Kada mi traže da napišem *blurb*, ne ide mi baš od ruke.

Ali, jednom sam napisala zaista dobar prikaz. I knjiga se prodala u – za nas – mnogo primeraka. I čim dobijemo nove primerke, odmah se rasprodaju. Juče sam primetila da je već nema. Znam da na to utiče moj dobar kratki prikaz knjige. Do sada se niko nije žalio. Pomislim da će se neko vratiti i reći: „Zaista mi se nije dopala ova knjiga.“ Ali dobro, i to je u redu. U redu je.

Sećam se trenutka kada sam rekla: „To je to. Pedeset godina. Ne želim više da pišem.“ A onda je iskrsla ova prilika. Koliko sam samo srećna, jer kada ujutru ustanem uzbuđena sam zbog onoga što ću da radim, kako ću provesti dan.

Uzbuđena sam svaki dan jer idem u knjižaru. To je istina.

Šeron Peri Martin

Šeron Peri Martin je direktorka Univerzitetske javne biblioteke Park, na Univerzitetu Park u Teksasu.

Ako ikada uđete u biblioteku i loše vas usluže ili vas ne usluže uopšte, samo izađite.

Bibliotekari su često ljudi raznih profesija i iza njih su različiti životni putevi pre nego što upišu postdiplomske studije kako bi stekli specijalizovanu diplomu, što se nekad zvalo master studijama bibliotekarstva. Sada su to studije bibliotečkih i informacionih nauka.

Bez obzira na stereotipe o bibliotekarima, većina nas se bavi ovim poljem zato što volimo da pomažemo ljudima. Zato smo tu. Ne radimo ni za novac ni za slavu. Mada obično nailazimo na dobar prijem u javnosti.

„Čime se bavite?“, pitaju me ljudi. „Gde radite?“

„Radim u biblioteci“, odgovorim. Ili: „Ja sam bibliotekarka.“

„O, baš lepo“, glasi tipičan odgovor. „To je sjajno. Hvala vam za to što radite.“ Ili: „To mora da je najbolji posao na svetu.“

I reći ću vam: zaista je najbolji posao na svetu.

Biblioteke volim zbog toga što su poslednji istinski bastion nepristrasnosti. Kad je bibliotekar obučen i kad radi svoj posao po standardima Udruženja američkih biblioteka, on

služi svima koji uđu kroz vrata. Nikog ne ostavljamo van naših zgrada. I nepristrasni smo. Koliko god da je nečiji zahtev neprijatan ili uvredljiv, ili je pak takav njihov čitalački spisak, mi smo obučeni da pomognemo s mirnim izrazom lica i da mu s osmehom uručimo knjigu.

Takva otvorena razmena je divna. Ponekad se dešava i obratno.

Najpre sam radila kao pomoćnica menadžera u Biblioteci „Martin Luter King“, ogranku u sistemu Javne biblioteke Dalasa u Južnom Dalasu, u Teksasu. U to vreme je u zajednici preovlašćivalo afroameričko stanovništvo, a ja nisam Afroamerikanka. Belkinja sam. Jedan stariji gospodin je dolazio da pregleda veliku zbirku afroameričke istorije, ali nikad nije tražio moju pomoć. Uvek je odlazio do prijemnog pulta i tražio menadžera, koji je iz Gane.

Posle nekoliko nedelja, menadžer je pitao tog gospodina zašto jednostavno ne pita mene.

A on je rekao: „Pa, ona je bela, neću da je pitam nešto zbog čega bi joj bilo neprijatno, ili da je molim da mi pomogne u traženju nečeg zbog čega će se loše osećati.“

Menadžer ga je potom ubedio da sam ja obučena profesionalna bibliotekarka i da će mi biti drago da mu pomognem. Nakon još nekoliko nedelja, dozvolio je da mu pomognem. I prilično smo uživali u toj saradnji.

Gospodin je posle preminuo, ali sećam ga se po finoći i obzirima koje je pokazao prema meni. Zauvek će mi ostati u srcu to što nije želeo da mi bude neprijatno da radim u njegovoj zajednici, u kojoj je proživio čitav život.

Kad me roditelji pitaju: „Šta biste dozvolili svome detetu da čita?“, ispričam im jednu priču.

Pre mnogo godina, opšta bibliotekarska praksa za odrasle i decu bila je da imaju zasebne članske karte. Dete s dečjom članskom kartom nije moglo da pozajmi neku knjigu za odrasle.

Imala sam četrnaest ili petnaest godina i majka me je dovezla do biblioteke. Htela sam da pozajmim neku knjigu o Henriju VIII pošto se moja porodica malo pre toga bila vratila iz Evrope, gde smo posetili Londonsku kulu i tamo čuli mnogo priča o njemu. Kad je mama došla po mene, dok smo se vozile kući, pitala me je jesam li dobila ono što sam želela. Odgovorila sam joj da mi nisu dozvolili da pozajmim knjigu o Henriju VIII jer je to knjiga za odrasle, a ja imam samo dečju člansku kartu.

Moja majka je vrlo mirna osoba, svakako nije nimalo drska. Ali naglo je polukružno okrenula kola usred centra Bomonta, u Teksasu, parkirala u zoni gde je parkiranje zabranjeno i odvukla me nazad u biblioteku, gde je zaposlenima očitala bukvicu što mi nisu dopustili da pozajmim tu knjigu.

„Ovo dete podižem ja“, kazala im je, „i ako budem imala problem s nečim što donese iz biblioteke, onda će to čuti od mene. A ne od vas. I zato joj dajte sve što hoće.“

Tad sam dobila člansku kartu za odrasle i mogla sam da pozajmim šta god poželim. To je na mene ostavilo veliki utisak. Tako je moja majka pokazala da je ona odgovorna za moje vaspitanje, kao što bi trebalo da bude svaki roditelj. Imala je u mene poverenja da neću pozajmljivati knjige koje ne bi trebalo nego samo onakve kakvu sam tad želela da čitam.

„Kako bih mogla da privučem više ljudi da koriste biblioteku?“ To mi se pitanje stalno vrtelo u glavi.

Na studijama bibliotekarstva ne obučavaju nas da se bavimo poslovanjem. A ipak je to izazov s kojim se suočava svaki direktor na više frontova – od toga kako izaći na kraj sa skromnim budžetom do pokušaja da smislimo najbolji način da ponudimo više za vaš novac, bilo da su u pitanju osoblje ili materijali. Podizanje svesti o biblioteci, stupanje u kontakt sa zajednicom i angažovanje njenih pripadnika.

Volela bih da veći procenat naše populacije na Univerzitetu Park ima članske karte i koristi biblioteku. Ova zajednica je pritoka i sigurna sam da mnogi ljudi kupuju štampane ili elektronske knjige. Ali mi još nismo postigli moj cilj, a to je da 25% naše populacije ima člansku kartu biblioteke. Još nismo stigli dotle. A volela bih da to postignemo pre nego što odem u penziju.

Sad, kad imamo automatske mašine za čekiranje koje vrše identifikaciju preko tehnologije radio-frekvencija, neki ljudi to koriste jer su pozajmili zabavnu knjigu bez mnogo drugih kvaliteta, ili neku zaista seksi knjigu za koju ne žele da je drugi vide. Radim za pultom cirkulacije oko sat vremena dnevno i uvek me nasmeje kad vidim da neko rukom pokriva naslov jer ne želi da ga bibliotekar vidi.

Svi primerci određenog autora seksi ljubavnih romana vraćali su nam se sa inicijalima ispisanim grafitnom olovkom na prvoj strani. Konačno sam shvatila da su to oznake grupe starijih gospođa, komšinica ili prijateljica. Zapišu svoje inicijale pa predaju knjigu sledećoj, inače se ne bi setile da li su je čitale ili nisu. Zato moraju da potraže svoje inicijale da bi proverile jesu li je zaista pročitale.

Ljudi često pogrešno upamte naslov knjige, a onda uporno tvrde da su u pravu. Kad shvatim šta korisnik zaista traži, kažem sebi: „Pa naravno.“

Nikad neću zaboraviti jednu korisnicu koja je zvala da traži *Sve je eliminisano*. Nigde nisam mogla da nađem knjigu

sa tim naslovom. Konačno se okrenula od telefona i pitala nekog u kući, ko joj je rekao da traži *Sve je osvetljeno** Džonatana Safrana Fora. Nasmejalo me je što bi toj knjizi, po kojoj je kasnije i snimljen film, odgovarala oba naslova. Danas u bibliotekama ima manje prostora za štampane knjige. Neću time da kažem da one nestaju. Biblioteke samo koriste malo manje prostora za štampane knjige, a otvaraju mnogo više funkcionalnog prostora: za privatan rad, za saradnički rad, sale za sastanke. Sale za učenje. I naravno, svi povećavamo digitalnu ponudu kao ljudi. Bibliotečki korisnici mogu čak da se pretplate za uslugu gledanja video-sadržaja koji podučavaju raznim zanatima.

Sve više biblioteka koristi pokretne kioske koji se mogu postaviti u tržnom centru, na autobuskoj stanici. Čak sam videla jedan sa pokretnom trakom, koja me je podsetila na jedan restoran sa sušijem u Japanu. Ubacite svoju člansku kartu i izaberete knjigu koju želite.

Ljudi su zauzeti. Zašto im onda ne izaći u susret?

* Reč „eliminated“, eliminisano, i reč „illuminated“, osvetljeno, veoma se slično pišu i izgovaraju. (Prim. prev.)

Suzan Kiho

*Suzan Kiho poseduje knjižaru Brauzabaut
buku u Rehobot Biču, u Delaveru.*

„Sjajno je što volite knjige i što želite da radite u knjižari“, kažem potencijalnom zaposlenom koji sedi naspram mene. „Ali volite li, isto tako, i da čistite toalete?“

To je validno pitanje.

Ljudi često kažu kako bi voleli da otvore knjižaru ili da rade u knjižari zato što imaju romantičnu predstavu da će po ceo dan šetkati po radnji, nosa zabijenog u knjigu, ili sedeti u velikoj, mekoj fotelji, piti čaj i diskutovati o Dikensu.

Ali stvarnost nije takva. U taj posao spada i rešavanje neočekivanih problema kao što su zapušeni toaleti i druge male katastrofe koje se dešavaju u knjižari svakoga dana – na primer metenje peska.

Mnogo peska.

Brauzabaut buku se nalazi blok i po od okeana, na sredi-ni milju dugačke promenade. U letnjim mesecima imamo neprekidnu navalu peska. Ljudi koji u kupacim kostimima i bikinijima dolaze s plaže prekriveni su njime – a kad obave kupovinu, izvlače vlažan novac iz čudnih mesta.

Naša knjižara površine od hiljadu i dvesta kvadratnih metara privlači mešavinu meštana i turista. Osim knjiga i

jela u malom kafeu, prodajemo i pomalo od svega drugog – igrčke, igre, čak i materijal za pisanje, notes i sveske. U saradnji sa jednom umetnicom, napravili smo niz slagalica i druge kvalitetne predmete pogodne za poklone, koje ljudi žele da ponesu kući. Trudimo se da menjamo robu jer želimo da svako ko dođe u radnju doživi jedinstveno iskustvo.

Ali knjige su srce i duša onoga što radimo, a one nude način da se pobjegne od stvarnosti i uvlače čitaoca u drugi svet. Ima na milione knjiga u svetu i čitaoci se stalno vraćaju u radnju jer imaju poverenja u naše preporuke.

Naročito veruju u naše preporuke za decu. Svi kažu da deca više ne čitaju, ali ja mislim da to nije istina. Imamo mnogo poletne dece koja izlaze iz radnje sa gomilama knjiga. Po ceo dan zure u kompjuterske ekrane pa im štampana knjiga u rukama, mislim, omogućava bekstvo.

Mnogo volim kad se roditelj vrati i kaže: „Moje dete nije bilo čitalac, ali kad ste vi, društvo, predložili knjigu a ja mu je dala, nije prestao da je čita. Kao da mu se otvorio čitav jedan novi svet.“

Prilično je kul znati da doslovno možemo da promenimo nečiji svet.

I to nikad ne prolazi.

Rehobot je poznat kao letnja prestonica cele zemlje jer je popularan kod ljudi iz Di Si oblasti, na samo dva sata udaljenosti. Posle štete od uragana Sendi, kad je ograničen pristup plažama malo severnije u Nju Džersiju, još više ljudi je otkrilo Rehobot.

Posle koledža, radila sam u jednoj univerzitetskoj knjižari, a onda sam počela rukovoditi komisionom prodajom knjiga oko četrdeset izdavača. Rehobot je deo moje prodajne